

NOTAT

Til: Strategisk Forum for Uddannelse og HR (SFUHR)

Dato: 1. september 2025

De sygeplejefaglige specialuddannelser: Overblik, rammer og historik

Sundhedsstyrelsens specialuddannelser¹

Specialuddannelserne for sygeplejersker ligger i regi af Sundhedsstyrelsen og foregår typisk under ansættelse. De har forskellig varighed fra 30 uger til 2 år, svarende til ml. 35 og 90 ECTS².

Sundhedsstyrelsens specialuddannelser iværksættes og udbydes, for de fem af uddannelsernes vedkommende, af regionerne, og er orienteret mod klinisk kompetenceudvikling inden for specialområder. Region Hovedstaden samarbejder med Københavns Professionshøjskole (KP) om udbud af den teoretiske del af nogle uddannelserne her i regionen - og for nogle af uddannelsernes vedkommende i hele Østdanmark.

¹ Dette notat er bl.a. udarbejdet med udgangspunkt i Sundhedsstyrelsens rapport 'Akutsygepleje En ny specialuddannelse for sygeplejersker' (2022), afsnittet om specialuddannelsernes historik s. 26-30. Rapporten findes på Sundhedsstyrelsens hjemmeside her: <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2022/Akutsygepleje>

² ECTS står for European Credit Transfer System og er en talmæssig angivelse for den arbejdsbelastning, som gennemførelsen af et givet kursus eller uddannelsesforløb er normeret til. I fælles, europæisk sammenhæng betyder det, at en typisk fuldtidsstuderende i det formelle uddannelsessystem forventes at have en arbejdsbyrde på mellem 1.500 og 1.800 timer på et studieår for at realisere læringsmålene for en uddannelse. Sundhedsstyrelsens specialuddannelser ligger uden for det formelle uddannelsessystem og dermed den europæiske kvalifikationsramme for livslang læring. De karakteriseres som "svarende til" f.eks. 60 ECTS, for at illustrere, at studiebelastningen er svarende til 1 års fuldtidsstudium. Kilde: 'Akutsygepleje En ny specialuddannelse for sygeplejersker' (2022), s. 26-30, den findes på Sundhedsstyrelsens hjemmeside her: <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2022/Akutsygepleje>

Uddannelserne omfatter såvel teoretisk som systematisk, superviseret klinisk undervisning. Afsluttet specialuddannelse giver ret til betegnelsen 'Specialsygeplejerske i (f.eks. kræftsygepleje)'.

Sundhedsstyrelsens nuværende specialuddannelser er typisk etableret, fordi der har været et behov i sundhedsvæsenet for at sikre kvalificerede hænder til at løfte de sundhedsfaglige opgaver.

Uddannelserne er opdelt i hhv. *skal* og *kan* uddannelser:

- *Skal*-uddannelser er dem, hvor *alle* sygeplejersker skal have uddannelsen for at arbejde på området.
- *Kan*-uddannelser er dem, hvor det er en mulighed for sygeplejerskerne på området – tiltænkt enten *de mange* (en stor del af sygeplejerskerne på området) eller *de få* (en mindre del af sygeplejerskerne på området - som kan fungere som sygeplejefaglige specialister og faglige fyrtårne).

Overblik over de 8 specialuddannelser

Uddannelse	Varighed	Sv.t. ECTS	Overordnet målsætning
Specialuddannelse til sundhedsplejerske	1½ år	90 ECTS	SKAL <i>Alle</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i anæstesiologisk sygepleje	2 år	90 ECTS	SKAL <i>Alle</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i infektionshygiejne	30 uger	Ca. 35 ECTS.	KAN <i>En mindre del</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i intensiv sygepleje	1½ år	90 ECTS	KAN <i>De mange - mere end 50%</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i psykiatrisk og børne- / ungdomspsykiatrisk sygepleje	1½ år	60 ECTS	KAN <i>En mindre del</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i kræftsygepleje	1½ år	60 ECTS	KAN <i>En mindre del</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i borgernær sygepleje	1 år	60 ECTS	KAN <i>En mindre del</i>
Specialuddannelse for sygeplejersker i akutsygepleje	1½ år	60 ECTS	KAN <i>De mange</i>

Governance

Specialuddannelserne er reguleret på baggrund af bekendtgørelser fra Sundhedsstyrelsen og Sundhedsministeriet samt af nationale uddannelsesordninger.

For hver specialuddannelse er der nedsat ét *nationalt specialuddannelsesråd*, der har ansvar for, at uddannelsen tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med regelgrundlaget. Hver region nedsætter i forlængelse heraf også et *regionalt specialuddannelsesråd* for hver af specialuddannelserne.

Sundhedsstyrelsens Råd for Sygeplejerskers Special- og Videreuddannelser har bl.a. til opgave at rådgive Sundhedsstyrelsen vedrørende behov for etablering af nye special- og videreuddannelser, herunder medvirke til at vurdere konkrete uddannelsesoplæg.

De enkelte specialuddannelsers historik og rammer

Hver specialuddannelses historik og overordnede rammer er skitseret kort herunder, i tidsmæssig kronologisk rækkefølge ift. hvornår de er startet op.

Sundhedsplejerske

Sundhedsplejerskeuddannelse blev etableret i 1937 som en videregående uddannelse. For området gælder, at sygeplejersker, der skal ansættes som sundhedsplejersker, **alle** skal have gennemført specialuddannelsen.

Regionerne er ikke involveret i denne uddannelse.

Anæstesi

Den første nationale uddannelse for sygeplejersker, der arbejdede med anæstesi, blev introduceret i 1977. Uddannelsen blev etableret pga. lægemangel kombineret med en kontinuerlig øgning af antallet af kirurgiske indgreb, ligesom kvaliteten af sygeplejerskernes arbejde i området ikke levede op til standarden pga. manglende teoretisk uddannelse. Selvstændig udøvelse af anæstesiologisk sygepleje forudsætter en gennemført og gældende specialuddannelse i anæstesiologisk sygepleje. Det er altså en **skal** uddannelse, hvor **alle** skal have uddannelsen.

I Region Hovedstaden er dimensioneringen løbende blevet justeret. I 2025 er målet at optage 36 kursister - dog betinget af, at alle opfylder forudsætnin-
gerne for at starte specialuddannelsen.

Infektionshygiejne

Specialuddannelsen i infektionshygiejne blev etableret i 1982 som reaktion på de omfattende sygehusinfektioner. For området gælder, at blot **en mindre del** af de ansatte sygeplejersker skal have gennemført specialuddannelsen, for på den måde at virke som faglige specialister på området og medvirke til at øge den generelle kvalitet inden for håndtering af infektionshygiejnen.

Uddannelsen er i en årrække blevet udbudt i Gøteborg i et fælles nordisk samarbejde, da det er svært at opnå den relevante volumen til at drive uddannelse på området i de enkelte lande. Uddannelsen i Gøteborg udbydes dog ikke længere. Aktuelt drøfter Sundhedsstyrelsen, Statens Serum Institut og Danske Regioner behov og muligheder – Region Hovedstaden er pt tovholder for en national behovs- og dimensioneringsundersøgelse.

Intensiv

Specialuddannelsen for sygeplejersker i intensiv sygepleje blev etableret i 1996 med specielt henblik på at øge patientsikkerheden på området. For området gælder, at uddannelsen er for **de mange**. Ambitionen i det nationale specialuddannelsesråd er, at 60% skal have en specialuddannelse.

I Region Hovedstaden er det aktuelt langt flere end de 60%, som har uddannelsen - ca. 85-90% ved regionens intensivafdelinger. Det skyldes lav personaleudskiftning på intensivområdet og den løbende reduktion af intensivkapacitet. Region Hovedstaden har en uddannelseskapacitet på ca. 80 sygeplejersker per år, men den reelle årlige dimensionering svinger meget qua den høje målopfyldelse pt – og det deraf følgende lave uddannelsesbehov.

Psykiatri

Specialuddannelsen i psykiatrisk sygepleje blev etableret i 1996 for at løfte kvaliteten i den psykiatriske sygepleje samt for at kunne fastholde og rekruttere kvalificeret arbejdskraft til området. For området gælder, at **en mindre del** af de ansatte sygeplejersker skal have gennemført specialuddannelsen for på den måde at virke som sygeplejefaglige specialister og medvirke til at øge den generelle kvalitet inden for den psykiatriske sygepleje.

I Region Hovedstaden uddannes 36-40 kursister årligt.

Kræft

Specialuddannelsen i kræftsygepleje blev etableret i 2008. Fokus for uddannelsen er kræftpatienters forløb. For området gælder, at blot **en mindre del** af de ansatte sygeplejersker i kræftafdelingerne skal have gennemført specialuddannelsen for på den måde at virke som sygeplejefaglige specialister i området og medvirke til at øge den generelle kvalitet inden for kræftsygeplejen.

I Region Hovedstaden uddannes aktuelt 25 kursister *hvert andet* år. Der er ikke fastsat en specifik målsætning for, hvor stor en procentdel skal have uddannelsen, men der er en intention om, at flere skal være specialuddannede for at sikre og højne kvaliteten i patientbehandlingen.

Borgernær

Specialuddannelsen i Borgernær Sygepleje blev etableret i 2018 for at øge de sygeplejefaglige kompetencer i kommunerne. For området gælder, at blot **en mindre del** af de ansatte sygeplejersker i kommunerne skal have gennemført

specialuddannelsen for på den måde at virke som sygeplejefaglige specialister i området og medvirke til at øge den generelle kvalitet inden for den borgernære sygepleje.

Regionerne er ikke involveret i denne uddannelse.

Akut

Bekendtgørelsen om specialuddannelsen for sygeplejersker i akutsygepleje trådte i kraft 2. april 2024. Baggrunden for oprettelse af uddannelsen er bl.a., at der siden etableringen af de regionale akutmodtagelser har været stigende behov for specialsygeplejersker i akutsygepleje, som kan indgå i patientbehandlingen med en større grad af selvstændighed. For området gælder, at uddannelsen er tiltænkt **de mange**, men der er ikke fastsat en national målsætning.

I Region Hovedstaden starter det første hold med ca. 25 kursister op i august 2025. Der planlægges på nuværende tidspunkt med en dimensionering på 1 hold af 25 kursister per år.

Andre efter- og videreuddannelsesmuligheder for sygeplejersker

Specialuddannelserne er del af et større efteruddannelses- og kompetenceudviklingslandskab for sygeplejersker såvel som andre sundhedsprofessionelle. Blandt andet har regionerne, almen praksis og kommunerne – som arbejdsgivere – en række efteruddannelser for sygeplejersker, lige som der under Uddannelses- og Forskningsministeriet findes en række efter- og videreuddannelsesmuligheder for sygeplejersker.

Forvaltning af de sygeplejefaglige specialuddannelser i de andre regioner

De overordnede rammer for sundhedsstyrelsens specialuddannelser er nationale, og gælder derfor for alle regionerne. Der er dog forskel på, hvordan regionerne har valgt at forvalte uddannelserne inden for disse rammer; fx på måltal, dimensionering, finansieringsmodel, governancestruktur, og om uddannelsens teoretiske del udbydes af regionen selv eller i samarbejde med en uddannelsesinstitution og/eller på tværs af flere regioner, mv.

Herunder et par eksempler på forskelle:

- *Dimensionering:* I Region Nord besluttet specialuddannelsernes dimensionering generelt i Kompetenceforum (deres regionale forum for uddannelse med repræsentanter fra alle virksomheder/hospitalsledelser); i Region Midt besluttet dimensioneringen som udgangspunkt i de

regionale specialuddannelsesråd – med udgangspunkt i efterspørgsel fra hospitalerne.

- *Måltal:* Beslutninger vedr. måltal for de forskellige 'kan'-specialuddannelser varierer også fra region til region. Her et par eksempler med udgangspunkt i akutuddannelsen, som netop er ved at blive startet op i alle regioner:
 - I Region Syd er det afdelingerne selv der fastsætter ambitionerne, som drøftes i de regionale specialuddannelsesråd. På akut er ambitionen 60%, men med 10 års implementeringstid.
 - I Region Midt er der ikke truffet en samlet overordnet beslutning om måltal. Der har været drøftet en målsætning om 60-70% over en 10årig periode, men det blev besluttet at det var uhenigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at lægge sig fast på et måltal, da uddannelsen også skal ses i relation til andre efter- og videreuddannelser.
 - I Region Nord er der ikke for nuværende taget stilling til procentandel, fokus er på at komme i gang med uddannelsen.